

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2016-01-12
meddelad i
Östersund

Mål nr M 711-15

SÖKANDE

1. Indalsälvens Vattenregleringsföretag, 786500-0744

Box 392

831 25 Östersund

2. Jämtkraft Aktiebolag, 556001-6064

Box 394

831 25 Östersund

Ombud för 1 och 2: Advokat Joakim A Nyman

A. Advokatbyrå AB

Prästgatan 51

831 34 Östersund

SAKEN

Ansökan om tillstånd enligt 11 kap miljöbalken angående vattenverksamhet genom att anlägga omlöp förbi Billsta och Strömbacka intagsdammar, utriva Ävjandammen samt att anlägga omlöp förbi regleringsdammen vid Näkten

Anläggnings-ID: 21449, 21553, 21614, 21917

Avrinningsområde: 40 (Indalsälven)

Koordinater (SWEREF 99 TM): N 6976220 / E 475550 (Damm Billsta)

N 6975990 / E 476140 (Damm Strömbacka)

N 6975980 / E 477555 (Damm Ävjan)

N 6975735 / E 477950 (Damm Näkten)

DOMSLUT

Tillstånd

Mark- och miljödomstolen lämnar Jämtkraft AB tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken

- att** anlägga ett omlöp med en total längd om c:a 150 meter förbi den befintliga dammen vid Billsta kraftstation samt att i omlöpet få avleda kraftverkets fastställda minimivattenföring på 0,5 m³/s vatten,
- att** anlägga ett omlöp med en total längd om c:a 130 meter förbi den befintliga dammen vid Strömbacka kraftstation samt att i omlöpet få avleda kraftverkets fastställda minimivattenföring på 0,5 m³/s vatten, samt

Dok.Id 236800

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: mmd.ostersund@dom.se www.ostersundstingsratt.domstol.se	063-15 06 88	måndag – fredag 08:00-16:00

3. **att** partiellt utriva Ävjandammen och därigenom avsänka vattennivån omedelbart uppströms dammen med ca 2,5 meter.

Mark- och miljödomstolen lämnar Indalsälvens Vattenregleringsföretag tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken

4. **att** anlägga ett omlöp med en total längd om ca 100 meter förbi den befintliga regleringsdammen vid utloppet från Näkten till Storån samt att i omlöpet få avleda regleringens fastställda minimivattenföring på 0,4 m³/s.

Villkor för tillståndet

1. Arbetena ska utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökandena angivit eller åtagit sig i målet.
2. Tillståndet till omlöpet vid utloppet från Näkten förenas med villkoret att sökanden ska anlägga ett vandringshinder uppströms vid Billstaåns utlopp i Flon som skadeförebyggande åtgärd för att förhindra uppvandring av främmande arter eller sjukdomsspridning till Näkten.
3. Vattenintaget till Strömbacka kraftverk ska förses med ett fingaller med 18 mm:s spaltvidd.

Övriga frågor

1. Mark- och miljödomstolen upphäver villkoret om kompensationsutsättning av ögonpunktad öringsrom i Billstaån ovanför Östnårs kraftverksdam, avsnitt I punkt 2 i dom den 10 januari 1986 i mål A 53/38, Östersunds tingsrätt, vattendomstolen.
 2. Mark- och miljödomstolen finner att miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken.
 3. Arbetena ska vara utförda inom tio år från det att domen vunnit laga kraft.
 4. Anspråk i anledning av oförutsedd skada får framställas inom fem år från utgången av arbetstiden.
 5. Avgiften enligt förordningen om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken fastställs till samma belopp som tidigare bestämts, 30 000 kr.
 6. Tillståndet får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft, under förutsättning att sökandena ställer sådan säkerhet som föreskrivs i 22 kap. 28 § 1 stycket miljöbalken.
 7. Sökandena förpliktas att utge ersättning för rättegångskostnader till Britt-Mari Wessén med 800 kr. På beloppet utgår ränta enligt 6 § räntelagen från denna dag tills betalning sker.
-

ANSÖKAN

Yrkanden

1. Billsta

Jämtkraft AB hemställer att mark- och miljödomstolen meddelar tillstånd för bolaget att

- anlägga ett omlöp med en total längd om c:a 150 meter förbi den befintliga dammen vid Billsta kraftstation, samt
- att i omlöpet få avleda kraftverkets fastställda minimivattenföring 0,5 m³/s vatten

2. Strömbacka

Jämtkraft AB hemställer att mark- och miljödomstolen meddelar tillstånd för bolaget att

- anlägga ett omlöp med en total längd om c:a 130 meter förbi den befintliga dammen vid Strömbacka kraftstation, samt
- att i omlöpet få avleda kraftverkets fastställda minimivattenföring 0,5 m³/s vatten

3. Ävjandammen

Jämtkraft AB hemställer att mark- och miljödomstolen meddelar tillstånd för bolaget att

- partiellt utriva Ävjandammen, samt att därigenom
- avsänka vattennivån omedelbart uppströms dammen med ca 2,5 meter.

4. Näktendammen

Indalsälvens Vattenregleringsföretag hemställer att mark- och miljödomstolen meddelar tillstånd för företaget att

- anlägga ett omlöp med en total längd om ca 100 meter förbi den befintliga regleringsdammen vid utloppet från Näkten till Storån,
- att i omlöpet få avleda regleringens fastställda minimivattenföring 0,4 m³/s

allt i överensstämmelse med ansökan med bilagor.

Särskilda villkor

Som skadeförebyggande åtgärd för att förhindra uppvandring av främmande arter eller sjukdomsspridning till Näkten föreslås att tillståndet till omlöp i Näkten-dammen förenas med villkoret att sökanden ska anlägga ett uppströms vandringshinder vid Billstaåns utlopp i Flon.

Vattenintaget till Strömbacka kraftverk förses med ett fingaller med 18 mm spaltvidd.

Sökanden hemställer att villkoret om kompensationsutsättning av ögonpunktad öringsrom i Billstaån ovanför Östnårs kraftverksdamm, avsnitt I punkt 2 i domen den 10 januari 1986 i mål A 53/38 (i vilket hanterades kompensation för fiskeskada i målet om reglering av Näkten A44/43) tas bort så att kompensationsutsättningarna i Billstaån avslutas.

Arbetstid

Sökandena hemställer slutligen att mark- och miljödomstolen bestämmer arbetstiden till tio år från det att domen vunnit laga kraft samt att tiden inom vilken anspråk i anledning av oförutsedda skador får framställas till fem år från arbetstidens utgång.

Verkställighetsförordnande

Bolaget önskar få ta tillståndet i anspråk omedelbart oaktat beslutet inte vunnit laga kraft. Skälet för detta är att åtgärden inte medför någon stor negativ miljöpåverkan eller annan störning av betydelse men en mycket stor positiv miljöpåverkan på fiskens möjligheter att etablera nya bestånd i ån.

Orientering

Triple Lakes är ett samarbetsprojekt för vattenvård i sjöarna Näkten, Locknesjön och Revsundssjön. Länsstyrelsen i Jämtlands län driver och administrerar Triple Lakes i ett brett samarbete med bl.a. Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheten, LRF, Trafikverket och 13 lokala organisationer. Den totala

budgeten uppgår till ca 4 M€. Projektet startade hösten 2014 och planeras att vara klart under sommaren 2019.

Förbifart Billsta är en del av Triple Lakes-projektet och drivs av Jämtkraft och Indalsälvens Vattenregleringsföretag samt delfinansieras av EU-programmet Life+. Budgeten för förbifart Billsta uppgår till ca 1,5 M€.

Triple Lakes projektmål

- Förbättra och bevara rent vatten och levande vattenmiljöer nu och i framtiden.
- Återställning av påverkade vattendrag (flottleder, dammar, trummor)
- Biotopvård i form av restaurering av lekbottnar och utsättning av flodpärlmussla.
- Hänsyn i brukandet av mark och vatten (avlopp, fiske, jord- och skogsbruk)
- Vattenfrågorna på bordet (information och utbildning)

Förbifart Billstas projektmål

- Skapa fria vandringsvägar runt våra kraftstationer och dammar i Billstaån.
- Inte påverka vattenhushållningsbestämmelserna, förutom att minimivattenföringen flyttas från dammarnas utskov till omlöp.
- Ökat habitat både nedströms och uppströms Billstaån. Värdefulla reproduktions- och uppväxtområden tillgängliga och funktionella för fisk från både Storsjön och Näkten.
- Gynna den biologiska mångfalden och stärka ekosystemet kring Billstaån men även i Näkten och Storsjön.

Nuvarande förhållanden

Billstaån rinner från Näkten till Storsjön. Ån har en längd av ca 2,5 km och en fallhöjd på 32 m och har sedan lång tid nyttjats som drivkraft för skilda anläggningar. Avrinningen från Näkten har reglerats sedan slutet av 1850-talet. Vattenkraft för elproduktion har nyttjats i ån sedan början av 1900-talet.

Tre kraftstationer är i drift i ån; Nya Lillå, Strömbacka och Billsta kraftverk. Nya Lillå kraftverk nyttjar fallhöjden mellan Näkten och Flon. Denna anläggning berörs

inte av projektet. Nedströms Flon ligger Strömbacka kraftverk med tillhörande intagsdamm. Vid utloppet till Storsjön ligger Billsta kraftstation med tillhörande intagsdamm.

Medelvattenföringen i ån är ca 4 m³/s. Mellan 15/4 – 1/11 går normalt minimivattenföring i Billstaån och kraftstationerna körs normalt inte under den perioden. Under senare år har dock stationerna till viss del även körts under sommartid.

Från Näkten rinner en minimivattenföring på 0,5 m³/s (0,4 m³/s genom Näktens regleringsdamm och 0,1 m³/s genom Lillån, flödena rinner samman vid Ävjan). Under vinterhalvåret, mellan 1/11-15/4, körs kraftstationerna normalt sett kontinuerligt. Normal drivvattenföring är ca 5 m³/s.

Drivvattenföringen från Nya Lillå kraftstation mynnar ut i Flon och sedan används samma drivvattenföring till kraftproduktion i Strömbacka och Billsta kraftstation.

Det betyder att i normalfallet går minimivattenföring i sträckorna:

- Storån (övre delen av Billstaån) mellan Näkten och Flon.
- Billstaån mellan Strömbacka intagsdamm och utloppet Strömbacka kraftstation.
- Billstaån mellan Billsta intagsdamm och Storsjön.

På resterande sträckor varierar flödet beroende på tidsperiod. I Näkten sker årsreglering. Vid behov av högre tappning i Billstaån än drivvattenföring plus minimivattenföring ökas flödet i hela Billstaån. Lokal tillrinning vid nederbörd kan även öka flödet i Billstaån. Denna fördelning av vattenföringen kommer inte att påverkas av ansökta åtgärder.

Planerade åtgärder

Orientering Billsta

Ett omlöp anläggs på dammens vänstra sida. Slutlig utformning av omlöpet fastställs i samråd med tillsynsmyndigheten. Preliminär utformning framgår av bilaga 4 till ansökan.

Tröskeln på inloppet till fiskvägen utförs i betong. Preliminärt bedömas att intag till omlöpet sker ca 40 m uppströms dammen. Vattenvägen dimensioneras för ett genomsnittligt flöde om $0,5 \text{ m}^3/\text{s}$ med marginal för periodvis högre tappning. Omlöpet löper genom dammkroppen på vänster sida och ca 55 m nedströms. En "metkrok" utformas så omlöpet går tillbaka mot dammkroppen och mynnar nära dammens utskov.

En uppskattning i nuläget är att den totala längden blir ca 150 m. Den våta medelbredden motsvarar ungefär 2-2,5 m och det maximala djupet (vid $0,5 \text{ m}^3/\text{s}$) blir ca 0,5 m. De fysiska förutsättningarna på platsen är begränsande. Terrängen är brant och utrymmet begränsat. Ett alternativ som kan bli aktuellt för att minska utrymmesbehovet och uppfylla krav på släntstabilitetskrav är att komplettera någon del av omlöpet med en typ av teknisk fiskväg.

Anpassning av vattenhushållningsbestämmelserna genom att minimivattenföring får släppas genom omlöp eller genom utskovslucka.

Orientering Strömbacka

Ett omlöp anläggs på dammens högra sida. Utformning av omlöpet fastställs i samråd med tillsynsmyndigheten. Principiell utformning beskrivs nedan. Preliminär utformning framgår av bilaga 4 till ansökan.

Tröskeln på inloppet till fiskvägen utförs i betong. Vattenvägen dimensioneras för ett genomsnittligt flöde om $0,5 \text{ m}^3/\text{s}$ med viss marginal för periodvis högre tappning. Omlöpet planeras bredvid dammkroppen på höger sida, runt anläggningen och ned till Billstaån.

Den totala längden blir ca 130 m. Vattenvägens våta medelbredd motsvarar ungefär 2-2,5 m och maxdjup (vid $0,5 \text{ m}^3/\text{s}$) blir ca 0,5 m.

Anpassning av vattenhushållningsbestämmelserna genom att minimivattenföring får släppas genom omlöp eller genom utskovslucka.

Avslutande av den nuvarande kompensationsutsättningen ger effekten att den naturliga öringsstammen kommer få lättare att etablera sig och för denna bättre konkurrensvillkor.

Orientering Ävjandammen

Ävjandammen utgjorde tidigare intagsdamm till gamla Lillå kraftverk som numera inte är i drift. Utformning av utrivning av dammen fastställs slutligt i samråd med tillsynsmyndigheten. Preliminär utformning beskrivs nedan. Preliminär utformning framgår också av bilaga 4 till ansökan.

Preliminärt planeras att hela dammens utskovsdelar rivs ut. Vänstra utskovsdammen rivs ut fullständigt. Höger anslutningsdamm på höger sida av kraftverksintaget rivs delvis. Vattenvägens botten och vattenbryn kläs med naturgrus och stenmaterial.

Vattenståndet i nuvarande dämningssområde sänks med ca 2,5 m genom utrivningen. Total längd som påverkas omfattar ca 300 m. Denna sträcka bedöms få omväxlande strömpartier och sel (lugnvattenområden). Vattnet kommer bitvis breda ut sig med större omfattning. Av inmätt del (ca 140 m uppströms dammen) bedöms att ca 70 m kommer ha mer strömmande karaktär. Avsänkningen kommer att påverka vattenståndet vid inloppet i dämningssområdet.

Orientering Näkten

Ett omlöp anläggs på dammens högra sida. Utformning av omlöpet fastställs i samråd med tillsynsmyndigheten. Principiell utformning beskrivs nedan. Preliminär utformning framgår av bilaga 4 i ansökan.

Ett omlöp förslås för att möjliggöra för alla akvatiska organismer att passera vandringshindret, samt att tillskapa ytterligare akvatiska miljöer, te. x. lek- och uppväxtområden för öring, i den bäck som skapas. Regleringsamplituden i Näkten är 1,27 m vilket innebär att intaget till omlöpet måste konstrueras så att mängden vatten som passerar omlöpet kan regleras beroende på vattennivån i Näkten.

Slitsrännan som föreslås ska säkerställa att både upp och nedströmsvandring kan ske kring anläggningen.

Omlöpet bedöms fungera väl för simstarka fiskarter såsom öring. Den totala genomsnittslutningen är dock i överkant för att en funktion för simsvaga fiskarter ska kunna garanteras. Anlockningseffekter för uppvandrande fisk i huvudfåran bedöms bli mycket god. Omlöp bedöms vara den bästa lösningen.

Ett alternativ är att istället anlägga en fisktrappa i trä eller betong. Denna lösning bedöms ge en sämre funktion och bidrar ej med ökat habitat. Alternativet att inte genomföra omlöpet vid regleringsdammen i Näkten utifrån att det redan finns en fisktrappa i Lillån har diskuterats med Länsstyrelsen i Jämtlands län innan Life+ ansökan lämnades in. Länsstyrelsens bedömning i fråga är att omlöpet i Lillån inte realiserar de ekologiska värden som ett omlöp i Näkten gör. Detta utifrån att huvudfåran med mycket fina habitat för öring finns belägen mellan Ävjan och Näkten samt att huvuddelen av flödet går denna väg. Indikationer från provfisken i Lillån visar att det kan finnas kvar en del av den tidigare talrika nedströmslekande öringsstammen i Näkten. Denna verkar dock inte kunnat utveckla sig i Lillån vilket det finns förutsättningar för i huvudfåran.

Miljökonsekvensbeskrivning

Projektet innebär positiva miljöeffekter genom att permanenta vandringshinder undanröjs samt att tillkommande habitat för akvatiska organismer skapas. Projektets negativa miljöpåverkan bedöms bli liten (bl.a. viss grumling vid anläggningsarbeten och buller från transportfordon).

Rådighet

För Billsta, Strömbacka och Ävjan har Jämtkraft tillstånd och rådighet för pågående verksamheter. Regleringsdammen i Näkten ägs av Vattenregleringsföretagen, vilka har rådighet och tillstånd för den verksamheten. Jämtkraft har genom fullmakt rådighet att ansöka om beskrivna åtgärder för regleringsdammen.

Produktion

Produktionen i kraftverken påverkas inte av de föreslagna åtgärderna under förutsättning av att nuvarande minimitappningar kan nyttjas för omlöpens funktion.

Drift- och underhållskostnader

Omlöpen samt ny tröskel i Ävjandammen kommer, sedan de färdigställts, inte att medföra några löpande driftkostnader. Underhållskostnaderna förväntas bli mycket små då konstruktionen bedöms vara i stort sett underhållsfri.

Tidigare beslut

Östersunds Tingsrätt, vattendomstolen, har i dom den 20 december 1948 i mål A44/43 lämnat Indalsälvens Vattenregleringsföretag tillstånd till reglering av Näkten med nuvarande regleringsdamm i Näkten med tillhörande anordningar samt meddelade vattenhushållningsbestämmelser.

I samband med att tillstånd lämnades till Lillå g:a kraftverk i mål A 11/22 meddelade Mellanbygdens Vattendomstol utslag den 23 december 1929 vari sökanden också medgavs rätt att uppdämma Ävjet.

Uppströms Billsta kraftverk finns en vattendom, meddelad i mål VA 9/87 den 8 februari 1988 med tillstånd till anläggande och bibehållande av Lillå nya kraftverk och Strömbacka kraftverk. Jämtkraft AB är ägare även till dessa två kraftverk.

Östersunds Tingsrätt, vattendomstolen, har i dom, DVA 14 i mål VA 15/83, den 9 april 1984, genom lagligförklaring meddelat tillstånd till regleringsdamm och vattenhushållningsbestämmelser för Billsta kraftverk. Den 7 juli 2009 lämnade samma tingsrätt i dom Jämtkraft AB tillstånd till uppförande av nytt kraftverk på samma plats i målet M 1848-08.

Kostnader

Omlöp Billstaån: 3,2 Mkr,

Omlöp Strömbacka: 2,0 Mkr

Dammrivning Ävjan: 0,64 Mkr,

Omlöp Näkten: 3,1 Mkr

Projektet är en del av Life+ projektet: "Triple Lakes - Catchment restoration and preventive action for aquatic habitats in a climate change perspective". Projektet finansieras till hälften med EU-medel och även med finansiering av Svenska Naturskyddsföreningens "Bra miljöval".

Nyttoaspekter

Billstaån utgör utflödet ur den naturvårdsmässigt högt värderade Näkten och mynnar i Storsjön. Det medför att Billstaån får något av en nyckelroll för dessa sjöar. Åtgärder i detta vatten som stärker eller återupprättar ekosystemfunktioner i ån och konnektiviteten mellan de stora sjöarna och Billstaån, har följaktligen ett mycket stort värde.

Föreslagna åtgärder är positiva för dammsäkerheten. Omlöpen medför en bättre möjlighet att hantera höga flöden. Ävjandammen kommer avlägsnas och därmed försvinner alla risker kopplade till dammsäkerhet liksom underhållskostnader i samma storlek som utrivningskostnaden.

Jämkrafts, Länsstyrelsen i Jämtlands län och Bergs kommuns bedömning är att Billstaåns existerande och potentiella värden vad gäller biologisk mångfald, fiske, kulturella och sociala värden med mera är så höga att de motiverar de föreslagna insatserna. Till detta kommer att det finns en befintlig minimivattenföring vilket innebär att inga produktionsförluster uppkommer vad gäller kraftproduktionen.

Hänsynsreglerna

Kunskapskravet

Sökandena är miljöcertifierade enligt ISO 14001. Genom framtagandet av miljökonsekvensbeskrivningen i ärendet så har sökandena skaffat sig explicit kunskap om det aktuella området och de planerade åtgärderna.

Grundläggande miljöinformation/utbildning ges till samtliga anställda. För miljöansvarig och särskilt berörda ges kompletterande miljöutbildning. Konsulter anlitas när det saknas intern kompetens eller tillräckliga erfarenheter.

Bästa möjliga teknik (BAT)

Omlöp att föredra före tekniska fiskpassager. Fördelarna är att det passar alla fiskarter och andra akvatiska organismer och i princip är underhållsfritt. På detta sätt åtgärdas vandringshinder samt att nya sötvattenhabitat skapas. I Billsta finns en risk att en teknisk fiskväg ändå kan komma att behöva komplettera omlöpet. För Ävjan har det bedömts mest positivt att utriva den gamla intagsdammen för att åtgärda vandringshindret och återskapa en vattendragssträcka.

Lokaliseringsprincipen

Lokaliseringskraven uppfylls då platsen för omlöpen måste följa de befintliga anläggningarna.

Hushållning med råvaror och energi

Anpassning av omlöpen sker för att undvika onödiga schaktningar. Källsortering sker för återanvändning och återvinning av restprodukter.

Produktvalsprincipen

Det sker en övergång till mindre miljöskadliga kemikalier efterhand som de finns tillgängliga.

Kontroll av verksamheten

Jämtkraft kommer att upprätta två kontrollprogram, det ena med avseende på grumlande arbeten för att kontrollera att skyddsåtgärderna fungerar som de ska och därmed undvika grumling av vattnet. Det andra kontrollprogrammet är en funktionskontroll av fiskvägarna. Kontrollprogrammen kommer att tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten.

INKOMNA YTTRANDE

Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och **Naturvårdsverket** har samtliga avstått från att yttra sig i målet. **Trafikverket** har inga synpunkter på ansökan.

Kammarkollegiet har yrkat att kraftverken förses med lutande fingaller med spaltvidd om 18 mm eller mindre och flyktväg och drift av flyktväg. Kollegiet åberopar Mark- och miljööverdomstolens dom 2015- 06-26 i mål M 9073-14. Där uttalar domstolen att lutande fingaller och flyktväg är i dagsläget bästa möjliga teknik (BAT).

Kollegiet har vidare yrkat att villkor föreskrivs om att hålla en automatisk fiskräknare vid omlöpet för kontroll av upp- och nedströmsvandring. Kollegiet vill fästa uppmärksamhet på att 22 kap. 25 § miljöbalken föreskriver att en dom om tillstånd ska innehålla villkor om kontroll. Kontroll är en del i bästa möjliga teknik. Fiskräknare innebär enligt kollegiet bäst möjliga teknik för kontroll av fiskpassagernas funktionalitet. Kollegiet åberopar Umeå tingsrätt, mark- och miljödomstol, dom 2012-06-21 i omprövnings mål rörande Anundsjö kraftverk i Anundsjöån, Örnsköldsviks kommun. Mark- och miljödomstolen har i den domen föreskrivit skyldighet för Statkraft att anlägga och driva ett omlöp för fisk vid Anundsjö kraftverk. För omlöpet gäller även skylighet att anordna en fiskräknare i omlöpet för kontroll av upp- och nedströms vandring av fisk. Mark- och miljödomstolen ansåg således det vara rimligt att föreskriva villkor om kontroll samt att bästa möjliga teknik för kontrollen var installation av fiskräknare. Det innebär att även fiskpassagerna i detta fall ska ha sådan utformning att de kan förses med fiskräknare.

Kollegiet har även yrkat att sökanden kompletterar ansökan med underlagsmaterial som visar att de av sökanden föreslagna vattenföringarna i omlöpen, minst $0,5 \text{ m}^3/\text{s}$ respektive $0,4 \text{ m}^3/\text{s}$, är tillräckliga för att säkra funktionen att fisken ska kunna lockas och hitta till omlöpen för upp- och nedströmsvandring samt få fisken att vandra hela vägen förbi och passera dammarna. Kollegiet anser att mot bakgrund av EU-domstolens avgörande den 1 juli 2015 i målet C- 461/13 krävs numer ett underlag som visar att föreslagna åtgärder möjliggör att klara normen god status som enligt sökanden kräver fungerande passager för vattenlevande fauna förbi dammarna. Nuvarande underlag har inte det innehåll som gör det möjligt att bedöma om föreslagen minimitappning tillfredsställer kravet på att klara normen

god status. Kollegiet yrkar därför på komplettering i den delen. Om högre volymer krävs för att säkerställa funktionen för driften av omlöpen ska dessa volymer fastställas och föreskrivas som villkor.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har yrkat att omlöpen ska konstrueras så att de kan ta så mycket vatten som möjligt, dock lägst minimivattenföringen samt att under perioden kraftverken är avstängda (15 april – 1 november) ska vatten ledas genom omlöp och utskov. Länsstyrelsen har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen ska föreskriva villkor om att omlöpens och vandringshindrets funktion utvärderas under en prövotid. Länsstyrelsen har också yrkat att mark- och miljödomstolen ska föreskriva villkor om att omlöpen och den tekniska fiskvägens funktion och läge ska fastställas i samråd med tillsynsmyndigheten samt att kontroll av omlöpens funktion ska ske med hjälp av fiskräknare.

I övrigt anser länsstyrelsen att ansökta åtgärder medför positiva effekter på den akvatiska hydrologin genom att de återskapar vandringsmöjligheter för organismer och fisk i strömmande vattendrag. Mark- och miljödomstolen bör därför bifalla sökandenas ansökan. Länsstyrelsen vill samtidigt uppmärksamma mark- och miljödomstolen om att omlöpens funktion bygger på att kraftverket inte drivs under perioden 15 april-1 november varje år.

Funktionskontroll och risk för upp vandring av främmande arter

För att hindra att främmande arter når Näkten avser sökanden att anlägga ett permanent vandringshinder vid inloppet till Flon. Trots att åtgärden inte gör det möjligt för fisk att vandra fritt mellan Storsjön och Näkten ser Länsstyrelsen att de viktiga strömområdena mellan Storsjön och Näkten blir tillgängliga för vandrande fiskarter igen. Länsstyrelsens uppfattning är dock att risken för att främmande arter ska nå Näkten är liten och ser därför inte att det är nödvändigt att hindret permanenteras. Med en god funktionskontroll av vilka fiskar som vandrar i omlöpen kan det efter en 10 års period vara möjligt att riva hindret.

När det kommer till hur kontroll av omlöpens funktion ska ske är en fiskräknare både mer tillförlitlig och arbetseffektiv än en traditionell fiskfälla.

Anlockning

Länsstyrelsen anser såsom sökandena att anlockningseffekten för uppvandrande fisk i huvudfåran troligen blir mycket god och att effekten kommer förstärkas när vatten släpps via utskovet. Detta dock under förutsättning att kraftverket drivs under perioden 15 april - 1 november.

Däremot att det är osäkert om nuvarande och föreslagna tappningar i omlöpen är tillräckliga för att anlocka fisk i tillräcklig omfattning, speciellt större fisk. Under den tid kraftverket inte drivs och höga flöden uppkommer är det viktigt att allt vatten i första hand rinner genom omlöpen. När volymen överstiger omlöpets kapacitet är det, speciellt för större fiskar, viktigt att resterande mängd vatten rinner över utskoven. Anlockningsmöjligheten försämras avsevärd om vattnet vid en sådan situation istället skulle ledas genom kraftverken eftersom det kan leda till att konkurrerande flöden skapas längre ned i ån.

Mats Karlstedt, Inger Karlstedt, Christer Karlstedt, Johanna Åkerdal, Anders Åkerdal, Anna Öberg och Joakim Öberg har framfört bl.a. följande. De förändringar som sökandena planerar att genomföra kan förändra tillgång och kvalitet på råvattnet på deras fastigheter. De önskar därför delta i planering och genomförande om projektet innebär omläggning till den gamla fåran vilket får som konsekvens att deras vattenintag hamnar i stillastående vatten.

Britt-Mari och Magnus Wessén har framfört bl.a. följande.

- Vid en rivning av Ävjandammen kommer det att medföra en eventuell värdeminskning av deras fastighet.
- De köpte fastigheten för närheten och utsikten av Ävjan och för det rika djurlivet, utter, sjöfågel m.m. som de dagligen får ta del av.
- Deras vattenförsörjning blir i högsta grad drabbad vid en utrivning av Ävjan.

- En eventuell rivning av Ävjan kommer att påverka vattenförsörjningen till deras fastighet Näcksta 5:35.
- I handlingarna i målet står det att de som fastighetsägare har en pågående dialog med Bergs kommun angående vattenförsörjningen. Någon sådan dialog har de aldrig haft.
- De vill ha kvar spegelbilden på Ävjan som det var innan dammen byggdes och kräver att Jämtkraft återskapar den gamla naturliga spegelbilden som fanns.
- De vill att Bergs kommun och Jämtkraft finansierar omgrävning eller borring av deras vatten och att det ska vara ett skriftligt avtal.

SÖKANDENAS BEMÖTANDE ÖVER INKOMNA YTTRANDEN

Yttrande från Kammarkollegiet

Länsstyrelsens förstudie från april 2012 av Ingemar Näslund samt Norconsults förprojektering, visar bägge på att funktionen kommer att vara tillfredställande. Fiskvandring sker normalt när stationerna inte körs, under perioden 15 april till början av november. Vid höga flödessituationer kan behov uppstå då stationerna måste köras men detta är sällsynt. För ökad säkerhet finns också i Billsta fiskgaller med 20 mm:s spaltvidd och i Strömbacka finns ett fiskgaller med 40 mm:s spaltvidd. Fiskgallret i Strömbacka kommer att ersättas med ett galler med en spaltvidd på 18 mm.

Sökandena avser inte anlägga och driva någon permanent fiskräknare. Istället kommer en funktionskontroll genomföras under en viss tid inom kontrollprogrammet. Detta ger projektet välbehövlig information inte bara om antalet fiskar utan även kön, storlek m.m.

Yttrande från Länsstyrelsen i Jämtlands län

Allt vatten kommer inte kunna avbördas genom omlöpen. Högflöden kommer att avbördas genom luckor eller över skibord samt att kraftstationerna kommer att köras för att på bästa sätt hantera flödet. Sökandena kan inte ur en dammsäkerhets-synpunkt ha ett villkor som hindrar dem från att köra kraftstationen.

Det är under ett fåtal tillfällen i perioden 15/4-1/11 som stationerna behöver köras. Det rör sig då också om tider med hög vattenhastighet, vilket hämmar fiskvandringen. Jämtkraft kan hantera dessa situationer på ett bra sätt med hjälp av framsläppande i turbinerna. Det kommer också att gå mer vatten i omlöpen under högflödessituationerna. Anlockningen kommer att fungera bättre för den fisk som, trots de höga vattenhastigheterna, väljer att vandra. Jämtkraft bedömer det som en mycket liten, marginell, påverkan på nedströmsvandrande fisk.

Projektet har tillkommit på initiativ av Länsstyrelsen i Jämtland som ett delprojekt inom huvudprojektet, Triple Lakes, för vilket länsstyrelsen i Jämtland också i avtal till EU LIFE+ fastslagit ramarna, såväl de ekonomiska som biologiska. Det är därför inte möjligt för Jämtkraft att i någon större utsträckning avvika från dessa, t.ex. skulle en fiskräknare eller inskränkningar i nuvarande tillstånd kunna medföra att de ekonomiska ramarna inte kan innehållas. Projektet skulle med en sådan därför troligen inte genomföras. En fiskräknare har också av länsstyrelsens projektledare, med kompetens inom fiskebiologi, inte ansetts nödvändig.

Jämtkraft ska göra en funktionskontroll av omlöpens funktion. Inriktningen är att utföra denna i samråd med länsstyrelsens fiskeenhet och fiskevårdsområdet. En fiskfälla ger större möjligheter att kontrollera mycket annat än rena numerär och är mest kostnadseffektiv. Det förtjänar att nämnas att Länsstyrelsens vattenenhet är också av uppfattningen att en fiskräknare är obehövlig.

I avtalet med EU ingår en uppföljning av åtgärderna med utrivning av vandringshinder och dammar i form av elfiske. Detta ska genomföras på ett antal ställen innan åtgärd och efter åtgärd. Ansvarig för denna uppföljning och utförande är Länsstyrelsen.

I enlighet med länsstyrelsen förslag på utformning och läge kommer Jämtkraft att bygga en permanent klack för att förhindra uppströmsvandring av främmande arter.

Yttrande från Mats Karlstedt m.fl.

De ansökta åtgärderna kommer inte att långsiktigt beröra fastigheternas vattentäkter. Det arbete som närmast berör vattentäkten är anläggande av den klack, uppvandringshinder, som skall anläggas i anslutning till kraftstationen. Arbetet med denna kommer så långt det låter sig göras utföras i torrhet och utan uppehåll i vattenföringen. Jämtkraft bedömer att det, genom nyttjande av två etapper, går att leda förbi hela vattenmängden under anläggandet. Om någon störning sker kan det röra sig om ett par dagar där mindre grumling kan förekomma. Inga bestående effekter ska ske.

Yttrande från Britt-Mari och Magnus Wessén

Utsikt och djurliv förväntas inte försämrats. Det kommer att finnas en vattenspegel kvar i form av det sel som bildas. Vattenspegelns omfattning kommer att minska. Detta är en följd av att området ska få återta ett naturligt tillstånd. För vattenförsörjningen gäller att fastighetsägaren inte har någon rättighet att ta vatten från Ävjan. Fastighetens rättighet gäller ett vattenuttag från Lillån vilken inte påverkas av ansökan.

Britt-Mari Wessen har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 800 kr vilket sökandena medgivit.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har avgjort målet efter huvudförhandling och syn den 23 november 2015.

Rådighet

Sökandena har den rådighet som krävs enligt 2 kap. 1 § och 4 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Godkännande av miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen finner att miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken.

Miljö kvalitetsnormer, minimitappning, fiskräknare m.m.

Länsstyrelsen har bl.a. yrkat att omlöpens och vandringshindrets funktion ska utredas under en provotid, att omlöpen ska konstrueras så att de kan ta så mycket vatten som möjligt samt att omlöpens funktion ska ske med hjälp av fiskräknare. Kammarkollegiet har bl.a. yrkat att kraftverken ska förses med lutande fingaller med spaltvidd om 18 mm eller mindre, flyktväg och drift av flyktväg, automatisk fiskräknare samt kompletterar ansökan med underlagsmaterial som visar att föreslagna vattenföringar i omlöpen är tillräckliga för att klara miljö kvalitetsnormen. God status.

Beträffande ovan nämnda yrkanden kan mark- och miljödomstolen inledningsvis konstatera att syftet med ansökta åtgärder, som sökandena åtagit sig att utföra, enbart är att förbättra vattenmiljön i Billstaån och dess närområden. I vilken omfattning sökandena vill utföra dessa förbättringsåtgärder är därför, enligt mark- och miljödomstolen, en fråga som enbart sökandena råder över. Vidare så noterar mark- och miljödomstolen att åtgärderna ingår i ett större projekt som drivs och administreras av länsstyrelsen i Jämtlands län. Frågan om kontroll av omlöpens och vandringshindrets funktion m.m. bör därmed rimligen kunna hanteras inom ramen för det projektet. Om åtgärderna räcker för att nå uppsatta miljö kvalitetsnormer är en fråga som Vattenmyndigheten senare har att ta ställning till och är därmed inte en fråga för mark- och miljödomstolen att ta ställning till i detta mål. Domstolen är i målet bunden av sökandenas yrkanden. Om mer långtgående förändringar behöver vidtas får detta prövas efter ansökan från tillsynsmyndigheten eller annan som kan föra sådan talan.

Avslutande av kompensationsutsättning av ögonpunktad öringsrom i Billstaån

Sökandena har hemställt att villkoret om kompensationsutsättning av ögonpunktad öringsrom i Billstaån ovanför Östnårs kraftverksdamm, avsnitt I punkt 2 i domen 10 januari 1986 i mål A 53/38 vid Östersunds tingsrätt, vattendomstolen (i vilket hanterades kompensation för fiskeskada i målet om reglering av Näkten i mål A44/43) tas bort så att kompensationsutsättningarna i Billstaån avslutas. Eftersom inga remissmyndigheter eller sakägare har motsatt sig yrkandet bör det bifallas.

Vattenförsörjningen till fastigheten Näcksta 5:35 mm

Eftersom ägarna till Näcksta 5:35 inte har något tillstånd, servitut eller liknande för sitt vattenintag i Ävjan föreligger ingen skyldighet för sökandena att ersätta ägarna till Näcksta 5:35 för förlust av vattentäkt vid en utrivning av Ävjandammen.

De synpunkter som framförts av andra sakägare kan hanteras som oförutsedd skada om skäl därtill föreligger.

Verkställighetsförordnande

Inga remissmyndigheter har motsatt sig yrkandet om omedelbar verkställighet av tillståndet. Skäl föreligger att bifalla yrkandet.

Villkor

De villkor som föreslagits av sökandena framstår som lämpliga och bör därför fastställas. Med beaktande av dessa villkor finns det inte skäl att förutse några skador på grund av den ansökta verksamheten. Om sådana ändå skulle uppstå får de prövas i den ordning som gäller för anmälan av oförutsedda skador.

Arbets tid och oförutsedd skada

Tid för anmälan av oförutsedd skada samt arbetstid bör fastställas i enlighet med sökandenas förslag.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen finner inte skäl att ändra den tidigare med stöd av 3 kap. förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken preliminärt fastställda avgiften om 30 000 kr.

Rättegångskostnader

Sökanden har medgett yrkad ersättning i enlighet med vad som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga DV425

Överklagande senast den 2 februari 2016. Prövningstillstånd krävs.

På mark- och miljödomstolens vägnar

Lars Nyberg

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Lars Nyberg, ordförande, och tekniska rådet Lars Edlund samt de särskilda ledamöterna Carl-Halvar Halvarsson och Birgitta Fritzdatter.

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL DÄR MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN ÄR FÖRSTA INSTANS

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen och det måste ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn samt datum för domen och målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i Mark- och miljööverdomstolen inte lagts fram tidigare, ska klaganden förklara anledningen till omständigheten eller beviset inte åberopats i mark- och miljödomstolen. **Skriftliga bevis** som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i Mark- och miljööverdomstolen.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.